

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Юрій Георгієвський,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач наукового відділу правового забезпечення
галузевого інноваційного розвитку

Науково-дослідного інституту правового
забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0001-8014-7827

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2021-42-3>

УДК 342.92

Організаційно-правові проблеми утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в сучасних умовах

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Однією з цілей сталого розвитку України на період до 2030 року Президент України однойменним указом визначив забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях [1]. При цьому невиконаними повною мірою залишаються програмні положення Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [2] в частині проведення судової реформи та реформи захисту прав у сфері інтелектуальної власності з метою впровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу на провідні позиції у світі за вектором безпеки. Насамперед йдеться про уповільнення роботи з утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності (далі – ВСПІВ). Зокрема, йдеться

про зупинення розпочатих Вищою кваліфікаційною комісією суддів України в 2017 і 2018 роках конкурсних процедур із відбору кандидатів на обійняття вакантних посад суддів ВСПІВ та його Апеляційної палати через блокування її функціонування та державну реєстрацію ВСПІВ лише 13 лютого 2020 року.

Маємо зауважити, що державну реєстрацію було здійснено зі впливом більш двох років після постановлення Президентом України 27 вересня 2017 року Указу № 299/2017 про утворення ВСПІВ [3] та втрати Головою Держави повноважень з утворення судів. Як зазначалося нами в попередньому дослідженні [4], зазначений Указ підлягає визнанню таким, що втратив силу, а завершення утворення ВСПІВ відповідно до чинного законодавства про судоустрій і статус суддів

можливе лише за умови прийняття Верховною Радою України за ініціативою Президента України спеціального закону «Про Вищий суд із питань інтелектуальної власності».

Незважаючи на актуальність створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні, системні дослідження цієї тематики поки що не отримали гідної уваги вітчизняних правників. Серед робіт науковців, що здійснили попередні дослідження цієї проблематики, варто згадати напрацювання Ю. Канарик та М. Банк [5], Ю. Канарик та В. Петлюк [6], О. Кепко [7]. Роботи деяких науковців (Г. Андрощук [8], Н. Бочарова [9]) присвячені вивченню моделей закордонного досвіду функціонування Вищих судів із питань інтелектуальної власності. Водночас системні правові дослідження особливостей запровадження та функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні поки що відсутні. Це значною мірою актуалізує цю наукову розвідку, **метою якої** є системний правовий аналіз особливостей створення ВСПІВ та доцільності його функціонування в умовах оптимізації видатків державного бюджету, зумовленої пандемією COVID-19 в Україні.

Нагадаємо, що створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності як суду першої та апеляційної інстанції з розгляду справ зі спорів про захист прав у сфері інтелектуальної власності нині відповідає ч. 4 ст. 125 Конституції України [10] та напряду передбачено ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [11].

Відповідно до цих положень Законом України «Про внесення до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [12] було передбачено подальше розмежування предметної юрисдикції між судами загальної

юрисдикції (загальними і господарськими судами) та майбутнім Вищим судом із питань інтелектуальної власності. Так, відповідно до ч. 3 ст. 24 Господарського процесуального кодексу України ВСПІВ як суд першої інстанції розглядатиме справи у спорах, визначених ч. 2 ст. 20 Кодексу, тобто справи щодо прав інтелектуальної власності. Згідно з ч. 3 ст. 25 ГПК України передбачено апеляційний перегляд апеляційною палатою Вищого суду з питань інтелектуальної власності судових рішень, ухвалених ним, як судом першої інстанції. У той же час варто зазначити, що Цивільним процесуальним кодексом нині не передбачено розгляд цивільних справ у спорах із питань захисту прав інтелектуальної власності Вищим судом із питань інтелектуальної власності [13]. Не передбачено здійснення ВСПІВ правосуддя і у кримінальному провадженні в окремих справах зі злочинів щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема щодо порушення авторського права і суміжних прав (ст. 176 Кримінального кодексу України) та порушення права на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію мікросхем, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію (ст. 177 КК України) [14]. Також не передбачено розгляд ВСПІВ як окремої категорії адміністративних справ у публічно-правових спорах зацікавлених осіб з органами державної системи правової охорони інтелектуальної власності, зокрема, з Національним органом інтелектуальної власності при здійсненні ним публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, й чинним Кодексом адміністративного судочинства [15]. Отже, відповідно до чинного процесуального законодавства Вищий суд із питань інтелектуальної власності після утворення та формування його складу

зможє розглядати справи щодо прав інтелектуальної власності виключно в порядку господарського судочинства, що, на нашу думку, є законодавчою прогалиною і потребує усунення шляхом внесення відповідних змін до ЦПК, КАС і КПК.

Виклад основного матеріалу. З метою забезпечення довіри та авторитету органів судової влади в суспільстві й задля оптимізації видатків державного бюджету в умовах пандемії здійснення подальших заходів з утворення ВСПВ потребує переосмислення з позиції доречності функціонування цього суду в системі судоустрою України.

З огляду на законодавчо визначене євроінтеграційне прагнення України та прийняті нашою державою зобов'язання з розбудови розвинутої й сталої демократії та ринкової економіки, важливим є розуміння визначених відповідно до норм міжнародного права зобов'язань України перед нашими міжнародними партнерами у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Так, утворення якихось спеціальних судових органів захисту прав інтелектуальної власності не було умовою приєднання України до Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 14.07.1967 року, яку Україна ратифікувала Указом Президії Верховної Ради УРСР від 30.09.1968 року № 1195-VII та яка набрала для нашої держави чинності з 26.04.1970 року [16]. Окремою Угодою про співробітництво між КМУ і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (далі за текстом – ВОІВ) [17] було передбачено, що вона укладається, в тому числі, з метою удосконалення українського національного законодавства у сфері інтелектуальної власності з урахуванням досвіду, набутого іншими державами, і міжнародних тенденцій гармонізації та задля удосконалення практики правозастосування в Україні

виявлення, запобігання і припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності. При цьому в напрямі удосконалення системи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні було узагальнено передбачено надання юридичної та технічної допомоги, що стосується реалізації Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, організацію тематичних лекцій, семінарів або симпозіумів, зокрема, для судів, що вже функціонують. Зобов'язань України зі створення нового спеціального судового органу захисту прав інтелектуальної власності за сприяння ВОІВ цією угодою встановлено не було [17].

Відсутні й інституційні вимоги до судових органів захисту прав інтелектуальної власності держав-членів Світової організації торгівлі (далі – СОТ), до Угоди про заснування якої Україна приєдналася протоколом про вступ до СОТ від 05.02.2008 року, що ратифікувала відповідним Законом [18]. Так, ч. 2, 3, 4 ст. 41 Угоди про торговельні аспекти інтелектуальної власності, яка є додатком 1С до Угоди про заснування СОТ [19], встановлено вимоги до судових процедур, що мають застосовуватися для захисту прав інтелектуальної власності, якими в узагальненому вигляді є справедливість, неупередженість, обґрунтована спрощеність, порівняна економічність, невелика коштовність, оперативність розгляду і доступність рішень по суті для сторін судочинства. Водночас про особливі органи судової влади в тексті Угоди не йдеться. Навпаки, в ч. 5 цієї статті фактично наголошується, що Угода не створює будь-яких зобов'язань щодо запровадження якоїсь особливої судової системи для захисту прав інтелектуальної власності, відмінної від наявної національної, яка застосовується для контролю за виконанням закону загалом [19]. Отже, Угодою визнано пріоритет можливості кожного члена СОТ, а, отже, й України,

контролювати виконання свого законодавства загалом та не покладено будь-яких зобов'язань стосовно розподілу ресурсів між таким виконанням і захистом прав інтелектуальної власності.

Відповідно до Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами (далі – Угода про Асоціацію), яку Україна ратифікувала відповідним Законом [20], наша держава взяла на себе зобов'язання забезпечувати її ефективне виконання та поступову адаптацію законодавства України до *acquis* ЄС відповідно до напрямів, визначених у цій Угоді. При цьому хоча в преамбулі Угоди задекларовано, що вона не визначатиме наперед і залишає відкритим майбутній розвиток відносин Україна – ЄС, на нашу думку, політична асоціація та економічна інтеграція України з Європейським Союзом напряму поставлена в Угоді в залежність від прогресу в імplementації її положень, досягнень України в забезпеченні поваги до спільних цінностей і наближенні з ЄС у політичній, економічній та правовій сферах, що і зумовлює інтерес до змісту цього міжнародного договору. Такий інтерес пояснюється і тим, що в самому Європейському Союзі з 19.02.2013 року шляхом вчинення Угоди про утворення Єдиного патентного суду заявлено про запровадження такого судового органу, до виключної юрисдикції якого належатиме розгляд всіх справ про порушення і визнання недійсними (анулювання) європейських і єдиних патентів ЄС¹ [21].

Повертаючись до аналізу Угоди про Асоціацію, зазначимо, що

¹ При цьому завершальна фаза його створення досі триває через затягування ратифікації зазначеної Угоди Парламентом Німеччини після визнання неконституційним попереднього закону 2017 року про ратифікацію Угоди Федеральним Конституційним Судом рішенням від 20.03.2020 року [22].

у ст. 14 «Верховенство права та повага до прав людини і основоположних свобод» Розділу III «Юстиція, свобода і безпека» встановлено, що в рамках співробітництва України з ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки сторони надають особливого значення утвердженню верховенства права та укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів зокрема. При цьому передбачалося, що співробітництво буде спрямоване, зокрема, на зміцнення судової влади, підвищення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості та боротьбу з корупцією та відбуватиметься на основі принципу поваги до прав людини та основоположних свобод. Своєю чергою ч. 1 ст. 24 «Правове співробітництво» цього ж Розділу закріплено домовленість сторін надалі розвивати судове співробітництво в цивільних та кримінальних справах, використовуючи відповідні міжнародні і двосторонні документи та ґрунтуючись на принципах юридичної визначеності і праві на справедливий суд. Варто додати, що відповідно до Глави 9 Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» сторонами було визначено, що метою Угоди у сфері інтелектуальної власності разом зі спрощенням створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін Угоди є досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності. При цьому ст. 230 «Загальні зобов'язання» ч. 3 «Захист прав інтелектуальної власності» передбачено, що заходи, процедури та засоби захисту, необхідні для забезпечення дотримання охорони прав інтелектуальної власності, мають бути добросовісними і справедливими. Вони не мають бути надмірно складними чи дорогими або спричиняти необґрунтовані строки чи невинуваті затримки, водночас

мають бути ефективними, сумірними і стримуваними, щоб уникнути створення перешкод законній торгівлі та забезпечити їх захист від зловживань [23]. У ст. 286 «Перегляд та оскарження» Глави 12 «Прозорість» визначено, що кожна зі Сторін створює або підтримує існування судів чи інших незалежних трибуналів, або встановлює процедури для цілей невідкладного перегляду і, коли це виправдано, корекції адміністративних заходів у сферах, охоплених цією Угодою. Зі змісту зазначеної статті впливає, що такі суди, трибунали або процедури мають бути неупередженими, незалежними від посадових осіб або органів, уповноважених здійснювати адміністративний примус, і не мати матеріального інтересу в результаті вирішення справи. Вони мають забезпечувати права на захист і процедури подальшого перегляду, виконуватися посадовими особами й компетентними органами та враховуватися в їхній подальшій діяльності.

Отже, як бачимо, в наведених ключових міжнародних договорах України з ВОІВ, СОТ і ЄС із питань інтелектуальної власності не було встановлено особливих інституційних вимог щодо створення нових спеціалізованих органів судової влади чи реформування існуючої системи судоустрою України, а було зроблено наголос на ціннісних правових орієнтирах та процесуальних стандартах діяльності судових органів із захисту прав інтелектуальної власності.

У цьому ж контексті та з метою встановлення дійсної потреби в удосконаленні чинної в Україні системи судоустрою у сфері захисту прав інтелектуальної власності доречним є аналіз досліджень сучасних світових моделей судового захисту в цій сфері в інституційному та юрисдикційному аспектах. Дослідники Г. Андрощук, Н. Бочарова, Ю. Канарик, О. Кепко аналізують особливості існування

різних моделей судових органів захисту прав інтелектуальної власності – від спеціалізованих підрозділів у судах загальної юрисдикції різного рівня (США, Австралія, Китай) та спеціалізованих судів із виключною юрисдикцією у сфері питань інтелектуальної власності чи з іншою, відмінною від загальної юрисдикції компетенцією (Австрія, Німеччина, Великобританія, Швейцарія, Швеція, Іспанія, Туреччина, Японія, Таїланд), до квазісудових трибуналів (Південна Корея, Нова Зеландія, Сінгапур).

Особливу увагу в контексті нашого дослідження привертає очевидна відсутність уніфікованої моделі судового захисту прав інтелектуальної власності в європейському правовому просторі. При цьому багаторічні зусилля Європейського Союзу в напрямі утворення Єдиного патентного суду не спростовують наявності в окремих державах – членах Європейського Союзу існування і не ставлять під сумнів подальше функціонування власних моделей судового захисту прав інтелектуальної власності, в тому числі, таких, що не передбачають функціонування спеціалізованих судів із питань захисту прав інтелектуальної власності. До цього ж потрібно додати, що в тих європейських державах, де в систему судоустрою введено такі спеціалізовані суди, по-різному визначено їх предметну юрисдикцію з розгляду питань захисту прав інтелектуальної власності. Так, в Австрії, Великобританії, Ірландії, Швейцарії ці судові органи розглядають спори приватно-правового характеру за правилами цивільного судочинства, в Німеччині поєднано розгляд як приватно-правового, так і публічно-правового характеру за правилами цивільного і адміністративного судочинства, а в Швеції – лише публічно-правового характеру з правилами адміністративного судочинства [24].

Зважаючи на те, що розглянуте різноманіття моделей судового захисту прав інтелектуальної власності проілюстровано прикладами успішних країн світу, не можна однозначно стверджувати, що саме та модель, яка передбачає запровадження в систему судоустрою спеціалізованих судових органів у цій сфері, є найефективнішою. Тому в процесі удосконалення системи судоустрою шляхом створення нових судових органів у кожній державі, в тому числі й в Україні, варто виходити як із дійсної потреби, так і з реальних можливостей забезпечити таке реформування.

З огляду на такий підхід, предметом аналізу, насамперед, мають стати дані судової статистики з розгляду судами справ у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

За даними Державної судової адміністрації України, наданими у відповіді від 14.04.2021 року на запит про надання публічної інформації про показники розгляду судами першої та апеляційної інстанції справ про захист прав інтелектуальної власності, розглянутих у порядку господарського, цивільного і кримінального судочинства, впродовж 2018–2020 років судами першої інстанції було розглянуто **2387 справ**:

– за правилами господарського судочинства **1658 справ**, з яких 466 справи – у 2018 році, 559 справ – у 2019 році, 633 справи – у 2020 році;

– за правилами цивільного судочинства **671 справа**, з яких 265 справ – у 2018 році, 270 справ – у 2019 році, 136 справ – у 2020 році;

– за правилами кримінального судочинства 58 справ, з яких 20 справ – у 2018 році, 15 справ – у 2019 році, 19 справ – у 2020 році.

У цей же період судами апеляційної інстанції було розглянуто **804 справи**, в тому числі:

– за правилами господарського судочинства **610 справ**, з яких

219 справи – у 2018 році, 197 справ – у 2019 році, 194 справи – у 2020 році;

– за правилами цивільного судочинства **186 справ**, з яких 69 справ – у 2018 році, 68 справ – у 2019 році, 49 справ – у 2020 році;

– за правилами кримінального судочинства 8 справ, з яких 1 справа – у 2018 році, 6 справ – у 2019 році, 1 справа – у 2020 році [25].

Своєю чергою, за статистичними даними Верховного Суду, наданими у відповіді від 12.04.2021 року на запит про надання публічної інформації про обсяги надходження та розгляду Верховним Судом господарських, цивільних і кримінальних справ у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, впродовж 2018–2020 років до Верховного Суду **надійшло 523 господарських справи**, з яких 254 – у 2018 році, 165 – у 2019 році, 104 – у 2020 році, та **191 цивільна справа**, з яких 92 – у 2018 році, 56 – у 2019 році, 43 – у 2020 році. При цьому за цей період Верховним Судом **було розглянуто з ухваленням кінцевих рішень 495 господарських справ**, з яких 247 справ – у 2018 році, 150 справ – у 2019 році, 98 справ – у 2020 році, та **153 цивільних справи**, з яких 32 справи – у 2018 році, 71 справа – у 2019 році, 50 справ – у 2020 році [26].

Варто також зазначити, що статистична звітність про здійснення правосуддя Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду серед кримінальних справ за певними видами злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України, не виокремлює справи у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Наведені статистичні дані свідчать про поступове суттєве зменшення кількості як господарських, так і цивільних справ всіх категорій у сфері захисту прав інтелектуальної власності, розглянутих судами впродовж 2018–2020 років, а отже, й про зменшення правових спорів та потреби

в судовому захисті. Водночас така статистика, особливо в розрізі зменшення кількості справ, які надходили в цей період на розгляд Верховного Суду, переконує не лише в зменшенні суддівського навантаження з розгляду справ судами першої і апеляційної інстанції, а й про тенденцію до підвищення якості правосуддя судами цих інстанцій. Таким чином, потребу в утворенні єдиного в системі судоустрою судового органу як суду першої та апеляційної інстанції, що розглядав би справи у справах у сфері інтелектуальної власності, нівельовано як відсутністю реального попиту на судовий захист, так і судами, які вже функціонують, що демонструють спроможність своєчасно і ефективно забезпечувати такий захист.

Для повноти уявлення про доцільність у сучасних умовах продовження роботи з утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності також варто звернути увагу на видатки державного бюджету, що вже передбачені для створення і функціонування цього суду. Видається корисною інформація про бюджетне фінансування чинного вищого спеціалізованого суду – Вищого антикорупційного суду України, введення якого до системи судоустрою разом із Вищим судом із питань інтелектуальної власності було передбачено ст. 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [11].

Так, відповідно до ст. 14 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд» [27] ВАКС є головним розпорядником коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення його процесуальної діяльності, видатки на утримання Апеляційної палати якого визначаються в Державному бюджеті України окремим рядком. Варто звернути увагу на доречні вимоги, встановлені ст. 15 Закону до розміщення Вищого антикорупційного суду, відповідно до яких Апеляційна палата ВАКС та його судові палати для здійснення правосуддя в першій

інстанції не можуть розміщуватися в одній будівлі. Також згідно з ч. 2 цієї статті в одній будівлі разом із ВАКС, його палатами та апаратом не можуть розміщуватися інші суди, державні органи, їх територіальні, структурні підрозділи, представництва, органи місцевого самоврядування, установи, організації. Така вимога з огляду на специфіку процесуальної діяльності ВАКС є виправданою, але, на нашу думку, не обов'язковою в процесі вирішення питання про забезпечення функціонування ВСПВ.

Вищий антикорупційний суд України, який розпочав свою процесуальну діяльність 05.09.2019 року, того ж року забезпечив виконання повноважень головного розпорядника бюджетних коштів за двома бюджетними програмами: «Здійснення правосуддя Вищим антикорупційним судом» (КПКВК 0851010) і «Здійснення правосуддя Апеляційною палатою Вищого антикорупційного суду» (КПКВК 0851020) [28]. Як видається зі звіту ВАКС за 2019 рік, загальна сума видатків, яку затверджено в кошторисах ВАКС за цими бюджетними програмами на 2019 рік, становила 318656,1 тис. грн, з яких було використано 247247,6 тис. грн, або 77,6%. Зокрема, за загальним фондом державного бюджету було затверджено в кошторисах 318130,0 тис. грн, а використано 246721,5 тис. грн, або 77,6%. За спеціальним фондом державного бюджету – 526,1 тис. грн, які було використано в повному обсязі. Залишок бюджетних асигнувань у сумі 71408,5 тис. грн у звітності можна пояснити запізнілим (лише у серпні – вересні 2019 року) заповненням вакантних посад суддів ВАКС та його Апеляційної палати. У 2020 році загальна сума видатків, затверджених у кошторисах ВАКС за тими ж самими бюджетними програмами, становила 273181,6 тис. грн, з яких було використано 261255,9 тис. грн., або 95,6%.

Із них за загальним фондом державного бюджету затверджено в кошторисах 272351,2 тис. грн, а використано 260425,5 тис. грн, або 95,6%. За спеціальним фондом державного бюджету – 830,4 тис. грн, які було використано в повному обсязі.

Особливої уваги при цьому варті результативні показники, які характеризують виконання бюджетної програми ВАКС. І хоча при співвідношенні фактичних бюджетних витрат на забезпечення функціонування ВАКС і результативних показників його функціонування проводити пряму аналогію з орієнтовними витратами на забезпечення ВСПІВ із плановими результативними показниками його функціонування було б некоректно, в процесі вирішення питання про забезпечення бюджетного фінансування функціонування ВСПІВ варто враховувати помилковість прогнозних показників процесуальної діяльності ВАКС. Так, у 2019 році 27 судьями ВАКС, 24 з яких було придбано службові житлові приміщення, замість запланованих до вирішення 3705 модельних справ (137 справ на одного суддю) було вирішено 1647 (61 справа на одного суддю), тобто відхилення від запланованої кількості вирішених модельних справ становило у звітній період 2058 справ (76 справ на одного суддю). Схожу ситуацію виявлено і в діяльності Апеляційної палати ВАКС за 2019 рік. Так, 11 судьями АП ВАКС, яким було придбано службові житлові приміщення, замість запланованих до вирішення 1644 модельних справ (137 справ на кожного з 12 суддів, кількість яких передбачено бюджетною програмою) було вирішено 670 (61 справа на кожного з 11 суддів, кількість яких фактично включено до штатного розкладу), тобто відхилення від запланованої кількості вирішених модельних справ у бік зменшення становило у цей період 974 справи (-76 справ на одного суддю) [29].

У 2020 році суттєво збільшилися показники результатів процесуальної діяльності ВАКС як суду першої інстанції. Так, 27 суддів ВАКС замість запланованих до вирішення 4371 справ і матеріалів (162 справи і матеріали на одного суддю) було вирішено 11006 (408 справ і матеріалів на одного суддю), тобто відхилення від запланованої кількості вирішених справ і матеріалів у бік збільшення становило у звітній період 6635 справ і матеріалів (246 справ і матеріалів на одного суддю). А в діяльності Апеляційної палати ВАКС за 2020 рік, навпаки, виявлено відхилення від запланованих показників у бік зменшення. Так, 11 суддів АП ВАКС замість запланованих до вирішення 1476 справ і матеріалів (123 справи і матеріали на кожного з 12 суддів, кількість яких було передбачено бюджетною програмою) було вирішено 1043 (95 справ і матеріалів на кожного з 11 суддів, кількість яких було фактично включено до штатного розкладу), тобто відхилення від запланованої кількості вирішених справ і матеріалів у цей період становило 433 (-28 справ і матеріалів на одного суддю) [30]. Як бачимо, помилки при розрахунку планових показників результатів процесуальної діяльності призводять не лише до нерівномірного навантаження на кожного суддю, а й до неефективного витрачання бюджетних коштів.

Щороку з наступного після видання Указу Президента від 27 вересня 2017 року Указу № 299/2017 про утворення ВСПІВ законодавством передбачено бюджетні витрати на його утворення і функціонування. Так, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2018 рік» [31] на забезпечення здійснення правосуддя Вищим судом з питань інтелектуальної власності було передбачено витрат на загальну суму 29486,4 тис. грн, з яких, в тому числі, із загального фонду на

видатки споживання 27034,4 тис. грн та зі спеціального фонду на видатки споживання 2452,0 тис. грн.

Згідно із Законом України «Про Державний бюджет на 2019 рік» [32] на забезпечення здійснення правосуддя Вищим судом з питань інтелектуальної власності передбачену суму витрат було збільшено до 30000,00 тис. грн. Ця сума передбачає розподіл на першу і апеляційну інстанції, з яких на здійснення правосуддя ВСПІВ як судом першої інстанції – 17549,2 тис. грн, в тому числі, як видатки споживання зі загального фонду – 15063,5 тис. грн та зі спеціального фонду як видатки розвитку 2485,7 тис. грн, на здійснення правосуддя Апеляційною палатою ВСПІВ – 12450,8 тис. грн, з яких із загального фонду як видатки споживання 11936,5 тис. грн та зі спеціального фонду як видатки розвитку 514,3 тис. грн.

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2020 рік» [33] на забезпечення здійснення правосуддя Вищим судом із питань інтелектуальної власності суму витрат було суттєво зменшено до 10870,70 тис. грн з розподілом на першу і апеляційну інстанції, з яких на здійснення правосуддя ВСПІВ як судом першої інстанції 7108,7 тис. грн, у тому числі, як видатки споживання із загального фонду – 5008,7 тис. грн та зі спеціального фонду як видатки розвитку 2100,0 тис. грн, на здійснення правосуддя Апеляційною палатою ВСПІВ – 3762,0 тис. грн, з яких із загального фонду як видатки споживання 2862,0 тис. грн та зі спеціального фонду як видатки розвитку 900,0 тис. грн.

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2021 рік» [34] на забезпечення здійснення правосуддя Вищим судом з питань інтелектуальної власності суму бюджетних витрат на 2021 рік було збільшено до 10970,70 тис. грн із розподілом на першу та апеляційну інстанції, з яких

на здійснення правосуддя ВСПІВ як судом першої інстанції – 6370,8 тис. грн, в тому числі, як видатки споживання зі загального фонду – 4200,8 тис. грн та зі спеціального фонду як видатки розвитку 2170,0 тис. грн, на здійснення правосуддя Апеляційною палатою ВСПІВ 4599,9 тис. грн, з яких зі загального фонду як видатки споживання 3669,9 тис. грн та зі спеціального фонду як видатки розвитку 930,0 тис. грн. Отже, як бачимо, блокування роботи з утворення ВСПІВ і початку його функціонування призвело до неефективного використання бюджетних коштів у сумі 81326,80 тис. грн.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Як засвідчило наше дослідження, в ключових міжнародних договорах України з ВОІВ, СОТ і ЄС із питань інтелектуальної власності зроблено наголос на ціннісних правових орієнтирах та процесуальних стандартах діяльності судових органів із захисту прав інтелектуальної власності та не міститься особливих інституційних вимог щодо створення нових спеціалізованих органів судової влади чи реформування існуючої системи судоустрою України. Приклади різних за інституційними та юрисдикційними складниками моделей судового захисту прав інтелектуальної власності, що запроваджені в провідних країнах світу, не дають змоги визнати найефективнішою саме ту модель, яка передбачає запровадження в систему судоустрою єдиного спеціалізованого судового органу у цій сфері.

На наше переконання, продовження роботи з утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності можливе лише за умови прийняття Верховною Радою України за ініціативою Президента України спеціального закону «Про Вищий суд із питань інтелектуальної власності» відповідно до чинного законодавства про судоустрій і статус суддів. При утворенні Вищого суду з питань

інтелектуальної власності нашій державі варто виходити як із дійсної потреби, так і з реальних можливостей забезпечити таке реформування системи судоустрою в сучасних умовах. Для цього варто зважати на судову статистику останніх років, яка переконує, що гостру потребу в процесуальній діяльності ВСПВ як єдиного в системі судоустрою судового органу, що розглядав би як суд першої та апеляційної інстанції справи у спорах у сфері інтелектуальної власності, нівельовано як через зменшення кількості судових справ, так і завдяки підвищенню якості правосуддя всіма чинними судами. Отже, за відсутності реального попиту на судовий захист діючі суди демонструють спроможність своєчасно і ефективно його забезпечувати.

На прикладі аналізу забезпечення бюджетного фінансування дворічного функціонування Вищого антикорупційного суду ми припускаємо, що процесуальна діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності після завершення його утворення потребуватиме щорічного бюджетного фінансування обсягом близько 300000,00 тис. грн, що в сучасних складних економічних умовах, в тому числі через пандемію, не можна визнати доцільним. При цьому блокування роботи в цьому напрямі вже призвело до неефективного використання бюджетних коштів у сумі 81326,80 тис. грн. Тож такі витрати в певній частині доречніше було б розподілити між вже діючими судами, що

здійснюють правосуддя у всіх справах із питань інтелектуальної власності.

У процесі утворення ВСПВ і забезпечення його функціонування варто врахувати помилковість планових показників результатів процесуальної діяльності Вищого антикорупційного суду, які призвели до відхилення в навантаженні його суддів і неефективного використання бюджетних коштів. Також видається доречним у випадку утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності розширення і уточнення його предметної юрисдикції. Йдеться про зарахування до його компетенції розгляду цивільних справ у спорах фізичних осіб із питань захисту прав інтелектуальної власності, окремої категорії адміністративних справ у публічно-правових спорах зацікавлених осіб з органами державної системи правової охорони інтелектуальної власності, а також кримінальних проваджень в окремих справах зі злочинів щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Саме за такою логікою було розширено предметну юрисдикцію Вищого антикорупційного суду та його Апеляційної палати, до компетенції якого нині зараховано розгляд окремої категорії цивільних справ – справ про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави (ч. 4 ст. 23, ч. 3 ст. 24 ЦПК). Вирішення цієї проблеми можливе шляхом внесення відповідних змін до ЦПК, КАС і КПК.

Список використаних джерел

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 04.04.2021).
2. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 04.04.2021).
3. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29 вересня 2017 року № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017#Text> (дата звернення 25.03.2021).

4. Георгієвський Ю.В. Проблема правового регулювання утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Сучасні проблеми права та інноваційної економіки* : збірник наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 3 за матеріалами інтернет-конференції, м. Харків, 26 березня 2021 року. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 44–51.
5. Канарик Ю.С., Банк М.Ю. Юрисдикція суду з питань інтелектуальної власності. *Молодий вчений*. 2018. № 6 (1). С. 185–187.
6. Канарик Ю.С., Петлюк В.О. Актуальні питання створення вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2017. № 5. С. 67–69.
7. Кепко О. Захист інтелектуальної власності в контексті взятих на себе Україною міжнародних зобов'язань. *Економіка та держава*. 2020. № 9. С. 91–94.
8. Андрощук Г.О., Работягова Л.І. Єдиний патентний суд ЄС: організаційні та економіко-правові засади функціонування. *Наука, технології, інновації*. 2019. № 2. С. 34–43.
9. Бочарова Н. Специализированные суды по вопросам интеллектуальной собственности: аргументы «PRO» и «CONTRA» в современных международных дискуссиях. *Теория и практика интеллектуальной собственности*. 2007. № 6. С. 19–34.
10. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
11. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст. 545.
12. Про внесення до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 48. Ст. 436.
13. Цивільний процесуальний кодекс України : Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 25.03.2021).
14. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 25.03.2021).
15. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36. № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 25.03.2021).
16. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text (дата звернення 05.04.2021).
17. Угода про співробітництво між Кабінетом Міністрів України і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності : Постанова КМУ № 1421 від 26.09.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_003#Text (дата звернення 05.04.2021).
18. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10 квітня 2008 року № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 213.
19. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#n214 (дата звернення 05.04.2021).
20. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. Ст. 2021.
21. Agreement on a Unified Patent Court. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2013:175:0001:0040:EN:PDF> (дата звернення 05.04.2021).
22. UPC – Progress on German ratification. URL: <https://www.unified-patent-court.org/news/upc-progress-german-ratification>. (дата звернення 05.04.2021).
23. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з

іншої сторон. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення 05.04.2021).

24. Досвід патентних судів у країнах Європи. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/dosvid-patentnih-sudiv-u-krajinah-evropi.html> (дата звернення 05.04.2021).

25. Про розгляд запиту Георгієвського Ю.В. від 07.04.2021 р. : лист Державної Судової Адміністрації України від 14.04.201 № інф/Г466-21-421/21.

26. Про розгляд запиту Георгієвського Ю.В. від 08.04.2021 р.: лист Департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду від 12.04.2021 №62/0/18-21.

27. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 7 червня 2018 року № 2447-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 24. Ст. 212.

28. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/dataset?organization=vyshchyi-antykoriuptsiinyi-sud&tags=%D0%BA%D0%BE%D1%88%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81> (дата звернення 05.04.2021).

29. Звіти Вищого антикорупційного суду за 2019 рік. URL: <https://data.gov.ua/dataset/f477c1a7-ed48-4e79-b406-3db454df3164> (дата звернення 05.04.2021).

30. Звіти Вищого антикорупційного суду за 2020 рік. URL: <https://data.gov.ua/dataset/76911143-dba5-4ec8-88dc-09e22c21f775> (дата звернення 05.04.2021).

31. Про Державний бюджет на 2018 рік : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2246-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 3-4. ст.26.

32. Про Державний бюджет на 2019 рік : Закон України від 23 листопада 2018 року № 2629-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 50. Ст. 400.

33. Про Державний бюджет на 2020 рік : Закон України від 14 листопада 2019 року № 294-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2020. № 5. Ст. 31.

34. Про Державний бюджет на 2021 рік : Закон України від 15 грудня 2020 року № 1082-IX.

Георгієвський Ю. В. Організаційно-правові проблеми утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності в сучасних умовах

Стаття присвячена системному правовому аналізу особливостей утворення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Автор статті вивчає доцільність його функціонування в умовах оптимізації видатків державного бюджету, зумовленої пандемією COVID-19 в Україні, спираючись на аналіз світового досвіду інституційних моделей судового захисту прав інтелектуальної власності. На основі дослідження змісту міжнародних договорів України з питань інтелектуальної власності підсумовано відсутність особливих інституційних вимог щодо створення нових спеціалізованих органів судової влади чи реформування чинної системи судоустрою України. Звертаючись до аналізу матеріалів судової статистики, автор робить висновок про нівелювання гострої потреби в процесуальній діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності як єдиного в системі судоустрою судового органу, що розглядав би як суд першої та апеляційної інстанції справи у спорах у сфері інтелектуальної власності (як через зменшення кількості судових справ, так і завдяки підвищенню якості правосуддя всіма вже діючими судами). Аналіз видатків державного бюджету засвідчив, що блокування утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності вже призвело до неефективного використання бюджетних коштів у сумі 81326,80 тис. грн. Застосовуючи метод правової аналогії щодо бюджетного фінансування дворічного функціонування Вищого антикорупційного суду, автор передбачає, що процесуальна діяльність Вищого суду з питань інтелектуальної власності після завершення його утворення потребуватиме щорічного бюджетного фінансування обсягом близько 300000,00 тис. грн. У разі утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності автор статті обґрунтовує необхідність розширення й уточнення його предметної юрисдикції. Підсумовано про доцільність зарахування до компетенції суду розгляду цивільних справ у спорах фізичних осіб із питань захисту прав інтелектуальної власності, окремої категорії адміністративних справ у публічно-правових спорах зацікавлених осіб з органами державної системи правової

охорони інтелектуальної власності, а також кримінальних проваджень в окремих справах зі злочинів щодо порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Ключові слова: Вищий суд із питань інтелектуальної власності, інтелектуальна власність, предметна юрисдикція, державний бюджет, судовий захист, спеціалізований орган судової влади, оптимізація.

Георгиевский Ю. В. Организационно-правовые проблемы формирования Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности в современных условиях

Статья посвящена системному правовому анализу особенностей создания в Украине Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности. Автор статьи изучает целесообразность его функционирования в условиях оптимизации расходов государственного бюджета, обусловленной пандемией COVID-19 в Украине, опираясь на анализ мирового опыта институциональных моделей судебной защиты прав интеллектуальной собственности. На основе исследования содержания международных договоров Украины по вопросам интеллектуальной собственности подытожено отсутствие особых институциональных требований по созданию новых специализированных органов судебной власти или по реформированию существующей системы судостроительства Украины. Обращаясь к анализу материалов судебной статистики, автор делает вывод о нивелировании острой необходимости в процессуальной деятельности Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности как единственного в системе судостроительства судебного органа, который рассматривал бы как суд первой и апелляционной инстанции дела по спорам в сфере интеллектуальной собственности (как из-за уменьшения количества судебных дел, так и благодаря повышению качества правосудия уже действующими судами). Анализ расходов государственного бюджета показал, что блокирование создания Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности уже привело к неэффективному использованию бюджетных средств в сумме 81326,80 тыс. грн. Применяя метод правовой аналогии относительно бюджетного финансирования двухлетнего функционирования Высшего антикоррупционного суда, автор предполагает, что процессуальная деятельность Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности после завершения его создания потребует ежегодного бюджетного финансирования объемом около 300000,00 тыс. грн. В случае образования Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности автор статьи обосновывает необходимость расширения и уточнения его предметной юрисдикции. Подытожено целесообразностью отнесения к компетенции суда рассмотрения гражданских дел по спорам физических лиц по вопросам защиты прав интеллектуальной собственности, отдельной категории административных дел в публично-правовых спорах заинтересованных лиц с органами государственной системы правовой охраны интеллектуальной собственности, а также уголовных производств по отдельным делам по преступлениям о нарушении прав на объекты интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: Высший суд по вопросам интеллектуальной собственности, интеллектуальная собственность, предметная юрисдикция, государственный бюджет, судебная защита, специализированный орган судебной власти, оптимизация.

Georgiievskiy I. Organizational and legal problems of the formation of the High Court of Intellectual Property in contemporary conditions

The article is devoted to the systematic legal analysis of the peculiarities of the formation of the High Court of Intellectual Property in Ukraine. The author of the article studies the expediency of its functioning in the conditions of optimization of state budget caused by the COVID-19 pandemic in Ukraine, based on the analysis of the world experience of institutional models of judicial protection of intellectual property rights. Based on the study of the content of international agreements of Ukraine on intellectual property, it is summarized that there are no special institutional requirements for the creation of new specialized judicial

authorities or reforming the existing judicial system of Ukraine. Referring to the analysis of judicial statistics, the author concludes leveling the need of procedural activities of the High Court of Intellectual Property as the only judicial body in the judiciary, which would consider as a court of first and appellate instances in disputes in the field of intellectual property (due to reducing the number of court cases and by improving the quality of justice by all existing courts). The analysis of state budget expenditures has shown that blocking the establishment of the High Court of Intellectual Property has already led to inefficient use of budget funds in the amount of 81326.80 UAH. Applying the method of legal analogy regarding the budget financing of the two-year functioning of the High Anti-Corruption Court, the author has assumed that the procedural activities of the High Court of Intellectual Property after its formation will require annual budget funding of about 300000.00 UAH. In the case of the formation of the High Court of Intellectual Property, the author justifies the need to expand and clarify its substantive jurisdiction. It is summarized about the expediency of referring to the jurisdiction of the court consideration of civil cases in disputes of individuals on protection of intellectual property rights, a separate category of administrative cases in public law disputes of interested persons with the state system of legal protection of intellectual property, as well as criminal proceedings on infringement of intellectual property rights.

Key words: High Court of Intellectual Property, intellectual property, subject jurisdiction, state budget, judicial protection, specialized judicial body, optimization.